

відносин з людьми та вірою у сили і можливості своїх пацієнтів. Це підтверджує стійкий позитивний статистичний взаємозв'язок шкали гнучкості у спілкуванні зі шкалами цінності (0,36) при $p \geq 0,01$ та погляд на природу людини (0,26) при $p \geq 0,05$.

Таким чином, завдяки проведеному дослідженню була підтверджена першопочаткова гіпотеза про взаємозв'язок рівня самоактуалізації та професійної мотивації медичних працівників. Це вдалося з'ясувати завдяки вдало підібраному і, в подальшому, проведеному комплексу психодіагностичних методик. Він виявив, що у більшості досліджуваних з високим рівнем внутрішньої професійної мотивації спостерігається середній рівень самоактуалізації. Свідченням цього є наявність позитивного статистичного зв'язку шкал, які вимірюють мотиваційну складову особистісного розвитку, і шкал, що визначають рівень самоактуалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вахромов Е.Е. Психологические концепции развития человека: теория самоактуализации / Е.Е. Вахромов. – М.: Международная педагогическая академия, 2001. – 352 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. — СПб.: Питер, 2008. – 512 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
3. Комаров М.А. Менеджмент / М.А. Комаров. – М.: ЮНИТИ, 2008. – 462 с.
4. Петросов В.А. Психологические условия формирования профессиональной мотивации у студентов-будущих менеджеров [Текст] : автореферат дис. ... канд. психол. наук: 19.00.03 / В. А. Петросов. – М. : МосУ МВД России, 2006. – 23 с. – 10 р.

Головата Н.

Науковий керівник – доц. Головата Л.М.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЗА КОРДОНОМ І В УКРАЇНІ

Питання, пов'язані зі здійсненням профілактики правопорушень серед неповнолітніх, вже багато років турбують громадськість багатьох країн світу. Найбільш гостро вони постають у країнах, що розвиваються, та у країнах з перехідною економікою, до яких належить і Україна. Трансформаційні процеси, пов'язані з реформуванням української державності, оновленням галузей законодавства, що регулюють відносини в різних сферах суспільного життя, зміною і удосконаленням системи та правового статусу органів державної влади і місцевого самоврядування, супроводжуються загостренням багатьох соціальних проблем, які негативно впливають на формування неповнолітньої особистості і сприяють вчиненню нею правопорушень. У зв'язку з цим *актуальним* є для розгляду питання запровадження ювенальної юстиції в Україні та визначення і висвітлення завдань соціальної роботи як її складової.

Метою поставлено вивчення конкретних кроків, які були зроблені на державному рівні різних країн із метою реалізації ювенальної юстиції та обґрунтування необхідності здійснення методів і форм попередження і подолання девіантної поведінки неповнолітніх в Україні.

Основний зміст. США [2, с.40]. Правова система цієї країни закріпила три основні вимоги до ювенальної юстиції. Передусім - це спеціалізація судочинства, яка передбачала наявність автономних приміщень для розгляду і вирішення справ щодо неповнолітніх; спеціалізованого судді та ізоляцію неповнолітніх від дорослих у місцях попереднього затримання. Судовий процес спрощений і проходить у вигляді співбесіди судді із підсудним за "закритими дверима". Важливою особливістю американського суду для неповнолітніх є те, що керівництво установами опікунського нагляду за неповнолітніми здійснює суддя (до цього часу це була громадська посада).

Отже, у США сформована така структура "ювенальної юстиції": створення спеціальних законів щодо неповнолітніх - виділення місця для спеціальних суддів - виникнення посади опікуна - широке залучення громадськості. Враховуючи вищенаведене, характерними для цієї структури є такі принципи: індивідуальний підхід до дитини; спеціальна процедура судового розгляду справ про обвинувачення неповнолітніх; наголос на допомогу неповнолітнім, а не їх покарання; реалізація обраних заходів для неповнолітнього державним опікуном і громадськістю; обговорення з опікунами і батьками призначення виховних та лікувальних заходів.

Англія [4, с. 28]. Система судів у справах неповнолітніх у цій країні була створена в 1909 р. на основі закону "Хартія дітей". Однак ще до того, у 1905 р. був створений перший суд в Бірмінгемі, який започатковував такі правила: засідання суду проводили за годину до відкриття загальних судів; розподіляли неповнолітніх підсудних на категорії залежно від ступеня тяжкості вчиненого ним злочину; обов'язкова присутність батьків та інших близьких людей в судовому засіданні; окремо розглядали справи щодо кожного неповнолітнього підсудного (навіть у випадку співучасті); створювали при суді корпусу чиновників пробації, у функції яких входило вивчення особистостей і влаштування дітей-правопорушників; здійснювався судом контроль за виконанням опікунського нагляду за цими дітьми. Враховуючи консерватизм судочинства Англії, дані правила були на цей час досить революційними, але в судову практику впроваджувались вони з постійними змінами. На сьогодні в Англії діє описана система ювенальної юстиції.

Франція [4, с. 118; 3, с.21]. Ювенальна юстиція в цій країні з'явилася набагато пізніше, ніж в інших європейських країнах і потребувала немалих зусиль. У Франції у всі часи значне місце посідав суд присяжних, і тому тільки в цій країні з самого початку було передбачено, крім створення одноособового судді, ще й трибуналу у справах неповнолітніх, а згодом і створення суду присяжних у справах неповнолітніх.

Під юрисдикцію "дитячих" судів підпадали неповнолітні у віці від 12 до 18 років, до яких застосовувався "принцип розуміння". Окрім того, вводилося "друге досє", головне призначення якого полягало в акумуляції соціально-психологічної характеристики самого неповнолітнього і його діяння. Попри це, допускалася можливість розгляду справи щодо неповнолітнього в загальному суді за таких умов: неповнолітній діяв з розумінням; здійснив тяжкий злочин, передбачений законом; здійснив його у співучасті з дорослим злочинцем, де організатором був дорослий. Лише наявність цих трьох умов у сукупності була підставою для розгляду справи в загальному суді.

Водночас із створенням спеціальних судів у Франції формуються спеціальні опікунські ради, які займаються неповнолітніми, що не підпадали під юрисдикцію суду, тобто дітьми у віці до 12 років. Саме ці ради згодом стали базою для створення сімейних судів.

Німеччина [4, с. 94]. На відміну від США, Англії і Франції німецький суд для неповнолітніх не був автономним. У складі загального суду одному із членів на рік надавались подвійні повноваження. Перше – розгляд усіх справ щодо неповнолітніх у віці від 12 до 18 років, підсудних дільничним судом. Цей суддя вів попереднє слідство і називався слідчим суддею. Друге – це опікунське провадження щодо малолітніх, функції яких брали на себе члени спілок піклування дітьми. За дорученням суду вони надавали інформацію про умови життя неповнолітніх підсудних, а за рішенням суду брали на себе обов'язок піклування підлітками, що залишились на волі. Іншими словами, суддя поєднував у своїх руках каральні та опікунські функції. Крім того, гласність у німецькому суді не була обмежена, але його засідання проходили в спеціальному приміщенні, окремо від інших відділень загального суду.

Індія [1, с. 76]. У 2000 року ухвалений Закон «Про ювенальну юстицію (опіку та захист дітей)», який стосується двох категорій дітей: тих, хто перебуває у конфлікті із законом, і тих, хто потрапив у складну життєву ситуацію й потребує допомоги (правопорушників, утікачів із дому, сиріт, жебраків тощо). Відповідно до цих двох завдань законом засновані дві установи - комісія ювенальної юстиції та комітет із благополуччя дітей. У складі комісії ювенальної юстиції магістратський суддя та двоє соціальних працівників, один із яких обов'язково жінка. Обов'язкова вимога для всіх членів суду – професійні знання, необхідні для роботи з дітьми.

У багатьох країнах Європи успішно діють програми відновного правосуддя, зокрема, досить успішно воно розвивається протягом останніх 25 років на теренах США, Австралії та Нової Зеландії. Серед європейських країн відновне правосуддя законодавчо закріплено в Австрії, Бельгії, Великої Британії, Норвегії та Фінляндії. У Польщі та Чехії по закінченні експериментального періоду відновне правосуддя було прийнято та впроваджено на рівні національного законодавства. З-поміж країн колишнього СРСР лідером у просуванні відновного правосуддя є Росія, де воно застосовується протягом кількох років в шістьох регіонах країни.

Україна [3, с.147]. В 1917 р. у таких містах України, як Київ, Харків, Одеса, які тоді входили до складу Росії, були створені спеціальні суди для неповнолітніх. Функції судді такого

суду виконував мировий суддя, до компетенції якого входили як справи про злочини неповнолітніх, так і дорослих підмовників. Суддя цього суду здійснював судовий нагляд за роботою установ, що брали на себе турботу про малолітніх правопорушників.

Основними характерними особливостями такого суду було: одноособовий розгляд справи мировим суддею, що обирався із населення певного судового округу; спеціальна професійна підготовка судді (знання дитячої психології, при цьому перевага надавалась лікарям і педагогам); широка предметна підсудність; відсутність формальної судової процедури (у тому числі формального обвинувального висновку); спрощений судовий розгляд, який полягав у бесіді судді з підлітком за участю його піклувальника; застосування опікунського нагляду як засобу впливу; оскарження рішень суду в особливий відділ з'їзду мирових суддів.

На сьогодні побудова в Україні демократичної, соціальної та правової держави вимагає якнайшвидшого реформування правової системи, запровадження надійних гарантій дотримання прав і свобод громадян, закріплених Конституцією України. Особливо актуальним у цьому плані є завершення судово-правової реформи в цілому і, безпосередньо, у сфері кримінального судочинства. В останньому накопичилось чимало проблем, пов'язаних, як із належним виконанням завдань, поставлених перед правоохоронними органами, прокуратурою та судом, так і забезпечення прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, учасників кримінально процесу.

На теперішній час дуже гостро стоїть проблема призначення та виконання покарання у вигляді позбавлення волі неповнолітнім правопорушникам не тільки під час виконання вироку суду, а й на всіх стадіях розгляду справ за участю неповнолітніх осіб, які скоїли злочин.

Указом Президента України від 24 травня 2011 року № 597 схвалено *Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні*. Зазначену Концепцію було розроблено робочою групою, утвореною наказом Міністерства юстиції від 27 травня 2010 року № 491/7, до складу якої увійшли представники Верховного Суду України, центральних органів виконавчої влади, Генеральної прокуратури України, Інституту законодавства Верховної Ради України, пенітенціарної системи, неурядових громадських організацій [5].

Метою Концепції є побудова повноцінної системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, спроможної забезпечити правильність та ефективність прийняття кожного правового рішення відносно дитини, що потрапила у конфлікт із законом, пов'язаного з її перевихованням та подальшою соціальною підтримкою [7].

Сучасна ювенальна юстиція виходить за межі суто юриспруденції. До роботи з підлітками, які вступили в конфлікт із законом, залучаються працівники соціальних служб і недержавних організацій, педагоги, психологи й фахівці інших галузей. Центральною установою ювенальної юстиції є суд, хоча й з багатьма специфічними особливостями [6, с. 2-3].

За загальними уявленнями, система ювенальної юстиції в Україні має включати:

- ювенальні (спеціалізовані) суди;
- спеціальні органи профілактики, контролю й захисту;
- спеціалізовані органи досудового слідства;
- установи відбування покарання, реабілітації та соціальної адаптації.

Отже, сучасна ювенальна юстиція – це система державних органів та інституцій громадянського суспільства, яка здійснює:

- правосуддя щодо дітей, які вчинили правопорушення;
- профілактику та попередження правопорушень дітей;
- профілактику та попередження правопорушень проти дітей;
- захист прав дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації.

Діяльність соціального працівника в суді не обмежена роботою з правопорушниками. Для ефективної організації роботи останнього необхідно: визначити його процесуальний статус у судовому розгляді; окреслити обов'язки, визначені цим статусом (наприклад, за певною методикою старанно і об'єктивно збирати інформацію аж до визначення конкретних прізвищ, глибоко розуміти зміст і тонкощі ходу судового розгляду, щоб у разі необхідності своєчасно заявити клопотання або взяти участь у дослідженні доказів). Соціальному працівнику слід також розуміти на складанні реабілітаційної програми для доповіді її у судовому засіданні. І відповідно – діяти за її приписами і реабілітаційний період неповнолітнього. Така діяльність потребує вміння працювати комплексно, якісно виконувати свої професійні обов'язки.

Висновок. Аналіз зарубіжного досвіду впровадження ювенальної юстиції та порівняння її механізмів з практикою української держави засвідчує доцільність і необхідність такого інституту. Профілактичний зміст ювенальної юстиції визначає специфіку діяльності соціального працівника у межах ювенальної юстиції. Нововведення стосуються всіх стадій супроводу особи: на досудовому слідстві, у суді, після винесення вироку – під час соціальної реабілітації. Окреслене вимагає детального вивчення і засвоєння технологій соціальної роботи з неповнолітніми відповідно до завдань ювенальної юстиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубчак Л. Злочинність неповнолітніх як віддзеркалення недоліків шкільного та вузівського виховання / Л. Дубчак // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 7. – С. 46–49.
2. Люблинский П. И. Суды для несовершеннолетних в Америке как воспитательные и социальные центры // П. И. Люблинский. – М., 2011. – 228.
3. Мелешко Н. П., Тарло Е. Г. Уголовно-правовые системы России и зарубежных стран // Н. П. Мелешко, Е. Г. Тарло. – М., 2003. – 126.
4. Преступление и наказание в Англии, США, Франции, ФРГ, Японии. Общая часть / [Отв. ред. Н.Ф.Кузнецова]. – М., 1991. – 234 с.
5. Розпорядження Президента України «Про робочу групу з питань реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» від 24.01.2012 // Офіційний вісник Президента України. – 2012. – 3 лютого. – №4.
6. Створення та розвиток системи ювенальної юстиції в Україні // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 5. – С.2–3.
7. Указ Президента України «Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» від 24.05.2011 // Урядовий кур'єр. – 2011. – 2 червня. – № 99.

Василик Т.

Науковий керівник – доц. Шпак М.М.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Динамічні процеси, які відбуваються на сучасному етапі розвитку суспільства, актуалізують потребу в новому типі особистості, здатної самостійно приймати рішення, усвідомлено здійснювати свій вибір, гнучко реагувати на зміни обставин життя, нетрадиційно підходити до вирішення проблем, швидко адаптуватися до мінливих умов, створювати нові та оригінальні продукти діяльності. Тому зростає значущість наукових досліджень, спрямованих на вивчення творчих здібностей особистості, визначення можливостей і психолого-педагогічних умов їх розвитку.

Проблема розвитку творчої особистості була предметом дослідження багатьох психологів, педагогів, філософів. З'ясуванню її певних аспектів сприяють, зокрема, результати наукових досліджень вітчизняних психологів: Д. Богоявленської, В. Дружиніна, З. Калмикової, О. Кульчицької, Г. Костюка, В. Клименко, В. Моляко, Я. Пономарьова, В. Роменця та ін. Серед зарубіжних психологів вагомий внесок у розуміння творчої природи особистості зробили Е. де Боно, Д. Дьюї, Дж. Гілфорд, А. Маслоу, Т. Рібо, Р. Стернберг, П. Торренс, З. Фройд, К. Юнг та ін.

Творчі здібності вчені вважають складним феноменом психічного життя людини. Чіткого й однозначного визначення цього поняття на сьогоднішній день не існує, однак більшість дослідників під творчими здібностями розуміють здатність людини породжувати нові, оригінальні ідеї, нестандартно вирішувати завдання, проявляти свою індивідуальність та неповторність.

Метою дослідження є на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та результатів експериментальної роботи охарактеризувати особливості розвитку творчих здібностей у підлітковому віці та визначити рівень креативності у старших підлітків.

Висвітлення проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про неоднозначність трактування дослідниками феномену творчості, різні аспекти якого знаходять відображення в численних поняттях: творча активність, творча діяльність, творча особистість, креативність, творчий потенціал, творчі здібності тощо. Серед наукових робіт, присвячених